

Περικλής Κτιστάκης

ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ
ΣΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΠΕΡΓΑΜΟΥ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΖΗΖΙΟΥΛΑ

ΑΘΗΝΑ 2025

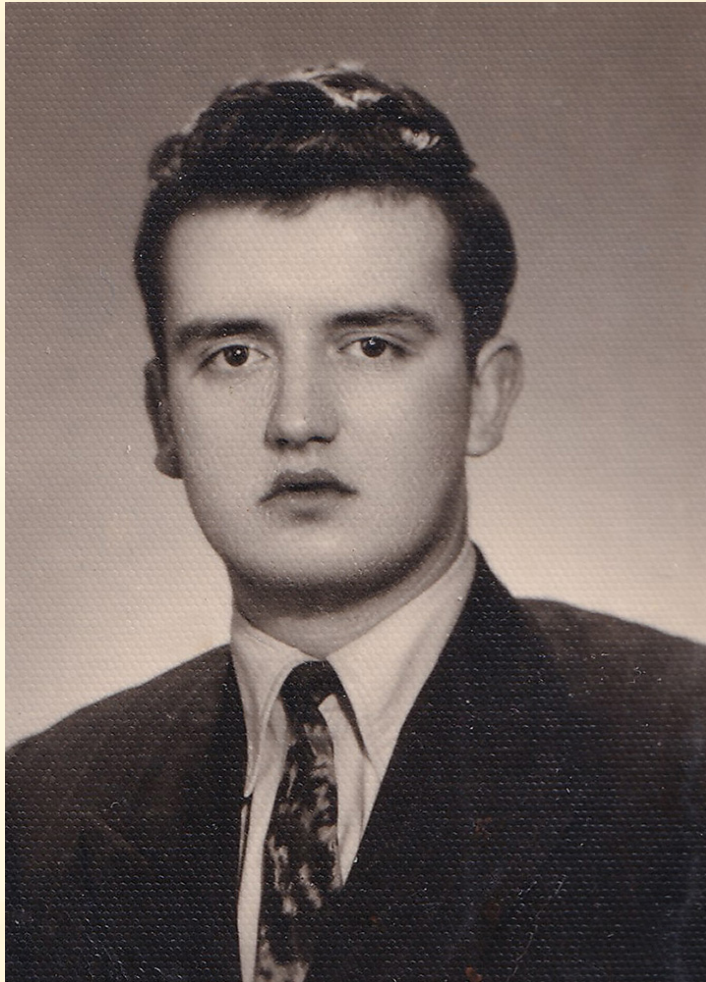

1. Η συνάντηση με
τον Οικουμενικό
Θεολόγο της
Ορθοδοξίας

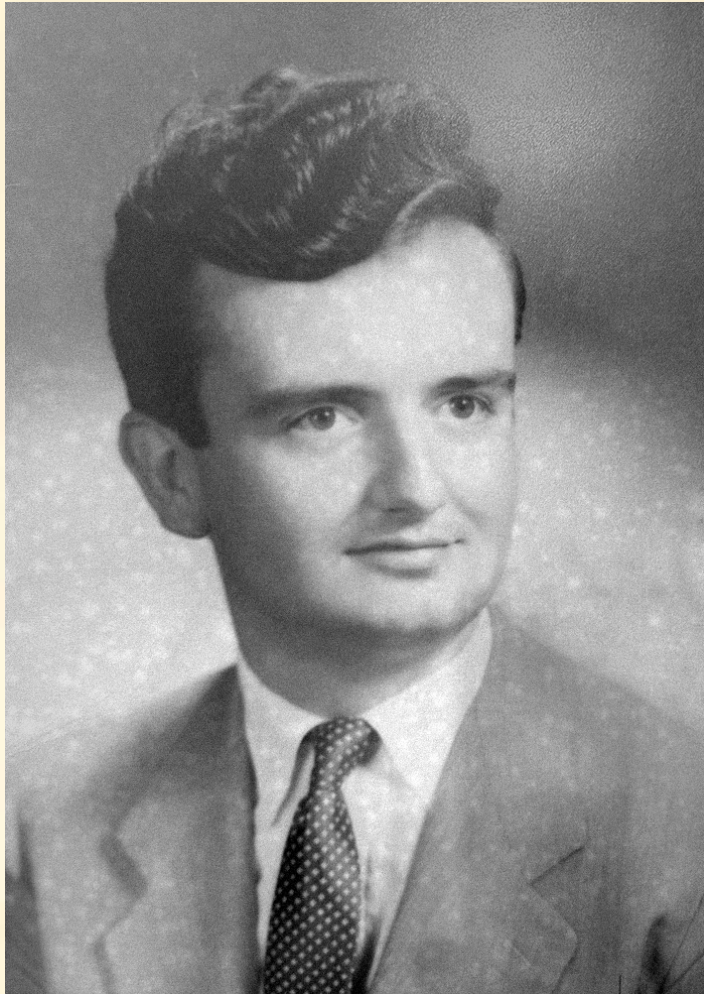

Μητροπολίτης Περγάμου Ιωάννης Ζηζιούλας

1931 - 2023

John Zizioulas as a student

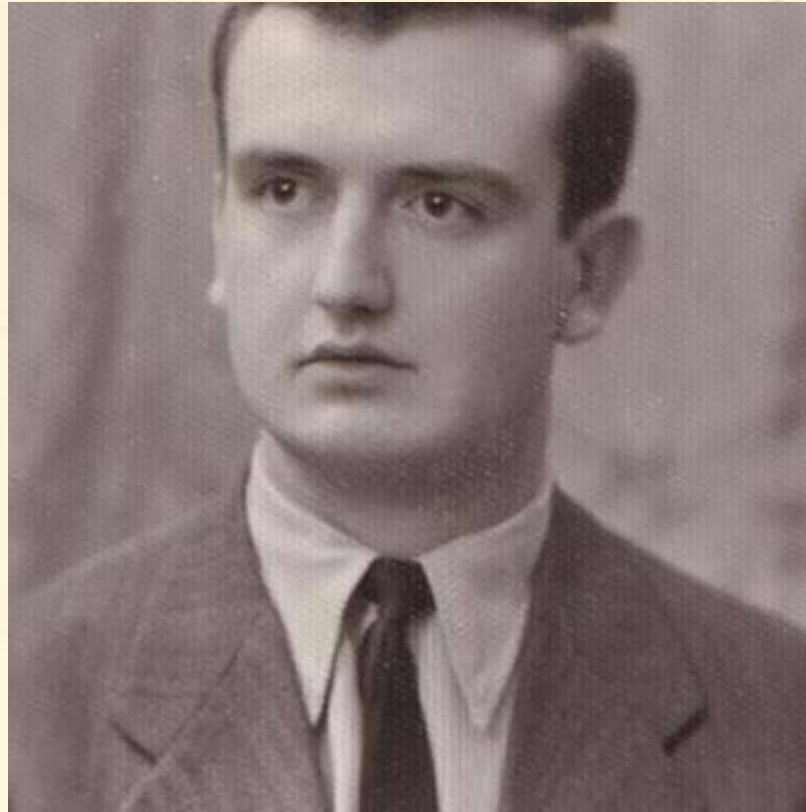
John Zizioulas, student photo, 1960

John Zizioulas, student excursion in 1950s

John Zizioulas, student photo

John Zizioulas, Athens 1955

Η Ενότης της Εκκλησίας

εν τη Θεία Ευχαριστία και τῷ Επισκόπῳ κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνας

1965

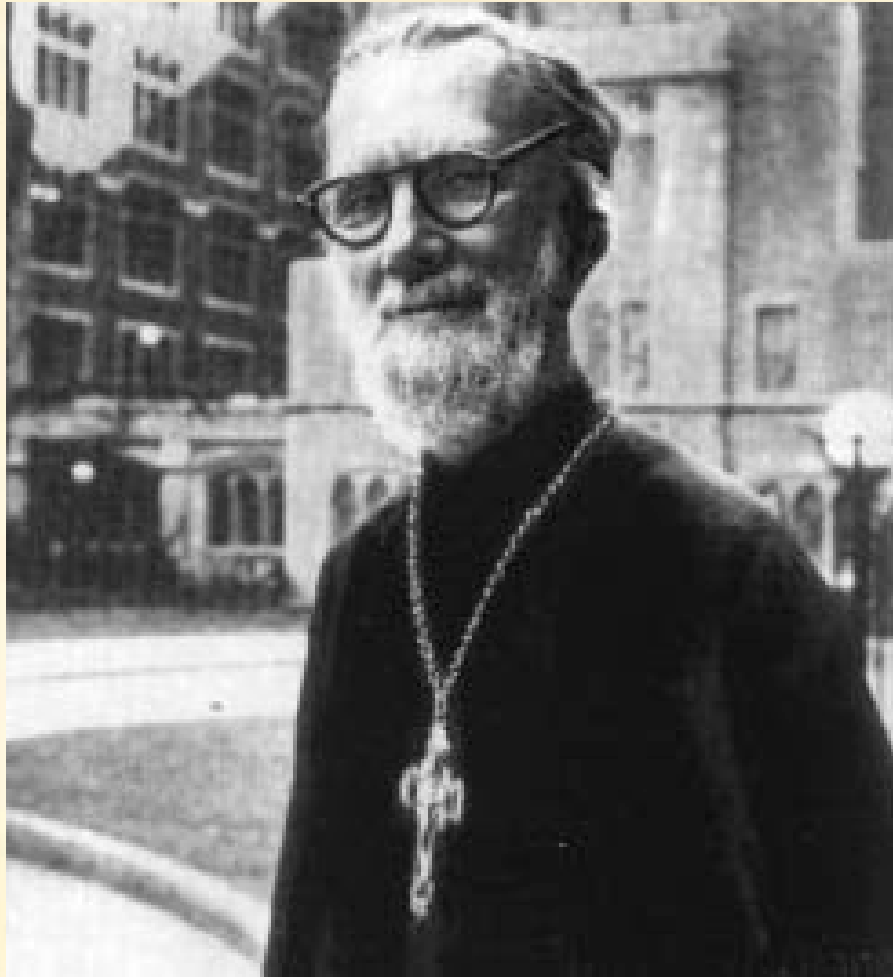
ΒΥΣΤΡΟΛΟΓΙΟΝ ΠΑΡΕΛΘΟΝ
ΙΩΑΝΝΟΥ Α΄ ΖΗΣΟΤΕΡΑ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

Η ΕΝΟΤΗΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΕΝ Τῼ ΘΕῳ, ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ, ΚΑΙ Τῼ ΕΠΙΣΚΟΠῳ,
ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΤΡΕΙΣ ΠΡΩΤΟΥΣ ΑΙΩΝΑΣ

ΜΥΤΙΛΗΝΑ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΡΩΤΟΦΗ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1965

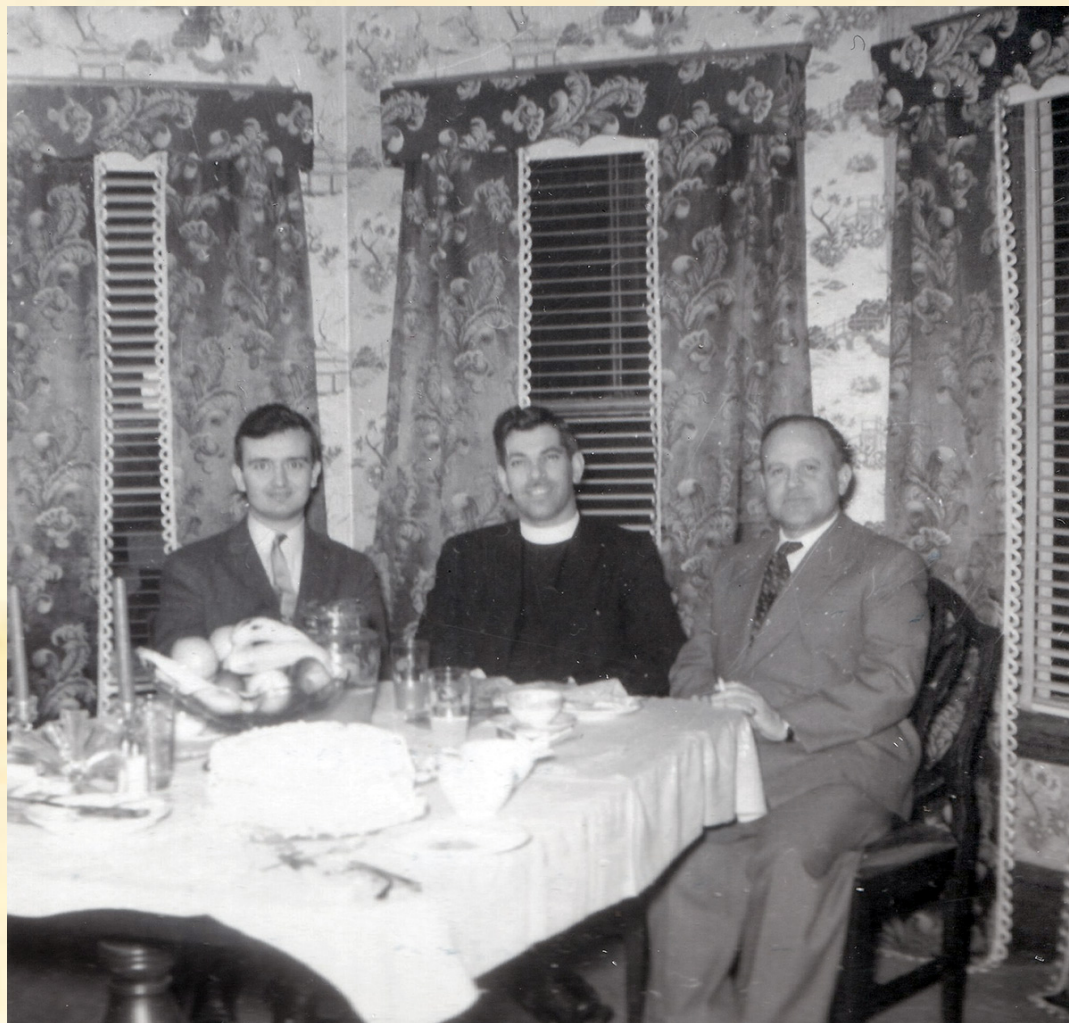
Archpriest Georges Florovsky

1920 - 1949

Paul Johannes Tillich

1886 - 1965

John Zizioulas with friends

Ιωάννης Ζηζιούλας

Nikos Nissiotis

1924 - 1986

Faith and Order Commission

Finland 1969

Faith and Order Meeting Committee

August 1969, Canterbury England

Faith and Order Meeting Commission

August 1989, Budapest

Η εκλογή του και η χειροτονία του στον Μητροπολιτικό θρόνο

Election and Ordination

1986

Election and Ordination, 1986
by Ecumenical Patriarch Demetrios

Election and Ordination, 1986

Election and Ordination, 1986

Εργογραφία

BEING AS COMMUNION

Studies in Personhood and the Church

1985

CONTEMPORARY GREEK THEOLOGIANS

NUMBER FOUR

JOHN D. ZIZIOULAS

BEING AS COMMUNION

Studies in Personhood and the Church

With a foreword

by

JOHN MEYENDORFF

EDITORIAL COMMITTEE

Professor Christos Yannaras
Bishop Kallistos of Diokleia
Costa Carras

ST VLADIMIR'S SEMINARY PRESS
CRESTWOOD, NY 10707
1997

COMMUNION & OTHERNESS

2007

John D.
Zizioulas

COMMUNION
&
OTHERNESS

EDITED BY PAUL McPARTLAN

FOREWORD BY ARCHBISHOP ROWAN WILLIAMS

Η ΚΤΙΣΗ ΩΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ

1992

ΑΝΑΤΥΠΩΣΗ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΠΟΡΦΥΡΑ

Γ' ΕΚΔΟΣΗ

Μητροπολίτης Παργών
Ιωάννης Ζηζιούλας

η κτίση ως ευχαριστία

Πορφυρα

www.porphura.gr

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

2006

ΚΕΝΤΡΟ ΜΕΛΕΤΩΝ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ
ΚΥΚΚΟΥ

Wissenschaftliche Verlagsgesellschaft
Bielefeld

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

ΚΕΝΤΡΟ ΜΕΛΕΤΩΝ
ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΚΥΚΚΟΥ

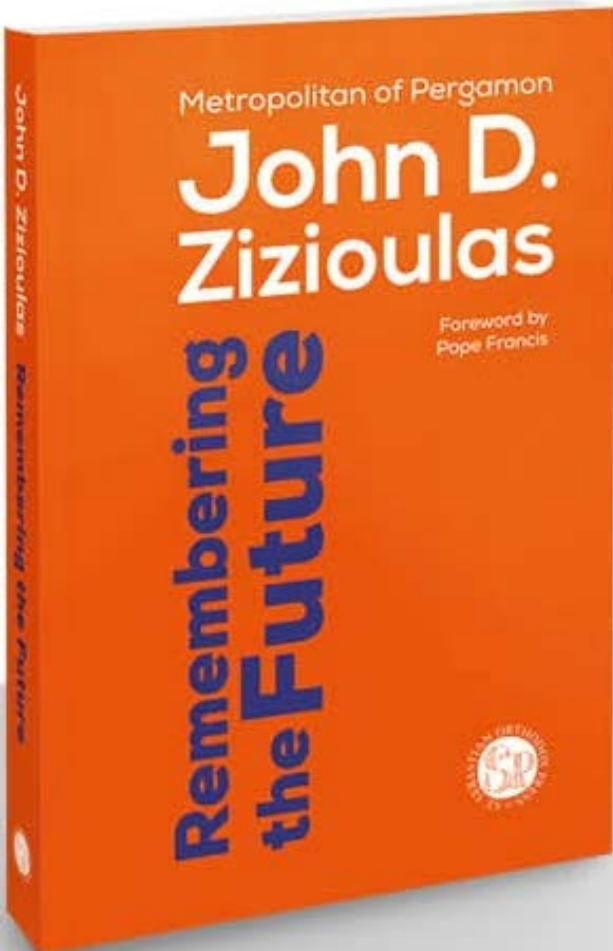
Remembering the Future

Toward an Eschatological Ontology

2023

St. Sebastian Orthodox Church

Κυκλοφόρησε πρόσφατα

A decorative background featuring a marbled paper pattern in shades of red, blue, and black, set against a cream-colored background. The marbled pattern is a complex, swirling design that fills the lower-left portion of the page.

2. Η ευχαριστιακή θεώρηση της Εκκλησίας

Η ευχαριστιακή θεώρηση της Εκκλησίας

- Στην Εκκλησία βιώνεται το μυστήριο της Θείας Οικονομίας
- Ο εσχατολογικός χαρακτήρας της Ευχαριστίας
- Απορρίπτεται κάθε ιδρυματικός χαρακτήρας της Εκκλησίας
- Απορρίπτεται κάθε μορφής καθηκοντολόγιο και νομικισμός
- Η Εκκλησία εξεικονίζει τη Βασιλεία
- Η Εκκλησία καθίσταται μια εσχατολογική οντολογία

A decorative marbled paper pattern in shades of red, blue, and black, located in the bottom-left corner of the page. The pattern consists of intricate, swirling, and wavy lines that create a complex, textured appearance.

3. Η ευχαριστιακή θεώρηση του κόσμου

Η ευχαριστιακή θεώρηση του κόσμου

- Στην Εκκλησία βιώνεται η νέα εν Χριστώ ζωή με κέντρο την Ευχαριστία
- Ο κόσμος είναι μία «κοσμική λειτουργία» που ο άνθρωπος «αναφέρει» στο θρόνο του Θεού όλη τη Δημιουργία.
- Η οικολογική κρίση αναγνωρίζεται ως μία αλλοίωση της σχέσης του ανθρώπου με τη φύση
- Κατά συνέπεια ως μία αλλοίωση της σχέσης του με το Θεό
- Ο ατομοκεντρισμός, απόρροια της Νεωτερικότητας και του ωφελιμιστικού τρόπου ζωής οδήγησε σε ένα προσωπικό ευδαιμονισμό

A decorative background featuring a marbled paper pattern in shades of red, blue, and black, set against a cream-colored background. The marbled pattern is a complex, swirling design that fills the lower-left portion of the image.

4. Η ευχαριστία ως «αναφορά» του κόσμου και η σχέση με τον άνθρωπο

Η ευχαριστία ως «αναφορά» του κόσμου και η σχέση με τον άνθρωπο

- Ο Μητροπολίτης Περγάμου κατονομάζει τον άνθρωπο διάκονο της δημιουργίας
- Στην αρχαία εκκλησία οι χριστιανοί προσκόμιζαν τον άρτο, τον οίνο και το έλαιο τα δώρα της Ευχαριστίας, για να τα προσφέρουν στο θρόνο του Θεού
- Σήμερα τα δώρα που προσφέρονται στη Θεία Ευχαριστία είναι ο άρτος και ο οίνος
- Με τη μεταφορά σύμπασας της κτίσης στη Λειτουργία η κτίση αγιάζεται και αναζωογονείται και η ανθρώπινη ύπαρξη απαλλάσσεται από την αμαρτία

Η ευχαριστία ως «αναφορά» του κόσμου και η σχέση με τον άνθρωπο

- Στην Ορθόδοξη Θεολογία υπάρχει μόνο η οντολογική διάκριση του κτιστού και ακτίστου
- Δεν βρίσκονται σε σχέση αντινομίας αλλά σε σχέση κοινωνίας
- Το κτιστό αναφέρεται στο άκτιστο, έχει αρχή και αιτία ύπαρξης το άκτιστο και βρίσκεται σε μια υπαρκτική σχέση με αυτό

A decorative background featuring a marbled paper pattern in shades of red, blue, and black, set against a cream-colored background. The marbled pattern is a complex, swirling design that fills the lower-left portion of the image.

5. Πώς αντιμετωπίζει η Θεολογία το οικολογικό πρόβλημα

Πώς αντιμετωπίζει η Θεολογία το οικολογικό πρόβλημα

- Από θεολογικής σκοπιάς η οικολογική κρίση είναι αποτέλεσμα προβλήματος του ανθρώπου με τον έσω εαυτό του και την διαρραγή των σχέσεων με τη φύση
- Είναι επακόλουθο της διαρραγής της σχέσης του με το Θεό που ακολούθησε σαν αποτέλεσμα της πτώσης
- Ο Θεός δημιούργησε από αγάπη τον άνθρωπο, ελεύθερο να κυριαρχεί σε όλη τη δημιουργία όχι για να την καταδυναστεύει αλλά για να την ενώνει με το Θεό
- Σύμφωνα με τον Μάξιμο τον Ομολογητή, ο άνθρωπος είναι ένας «μικρόκοσμος» που μεσιτεύει μεταξύ ουρανού και γης

Πώς αντιμετωπίζει η Θεολογία το οικολογικό πρόβλημα

- Ο Μητροπολίτης Περγάμου λέει ότι πρέπει η Θεολογία να αποκρούσει τις κατηγορίες των επιστημόνων και να διατυπώσει με θάρρος τις θέσεις της που απηχούν την αλήθεια
- Η Δύση εγκλωβισμένη σε ένα νομικισμό προτείνει να αλλάξει ο άνθρωπος την συμπεριφορά του, να περιορίσει τις βιωτικές του ανάγκες και να μειώσει το βιωτικό του επίπεδο
- Η θεολογία καλείται να ενώσει το υπερβατικό και το εγκόσμιο στο πρόσωπο του Χριστού
- Η κτίση είναι Λειτουργία και ο άνθρωπος καλείται να την φέρει ενώπιον του Δημιουργού ώστε να ανακεφαλαιωθεί ευχαριστιακά

A decorative marbled paper pattern in shades of red, blue, and black, forming a triangular shape in the bottom-left corner of the page. The pattern consists of intricate, swirling, and wavy lines that create a complex, textured appearance.

6. Ο ρόλος του ανθρώπου

Ο ρόλος του ανθρώπου

- Ο Χριστιανισμός αναπτύχθηκε μέσα στη μήτρα της ιουδαϊκής θρησκείας (προφητεία) και της ελληνικής φιλοσοφίας (κοσμολογία)
- Από τη σύνθεση των δύο οπτικών ο Χριστιανισμός προέβαλε την «ευχαριστιακή κοσμολογία» που μιλά για ένα σύμπαν πεπερασμένο και υποκείμενο σε περιορισμούς από τη φύση του, που όμως μπορεί να επιβιώσει και να επιστρέψει στο Δημιουργό του
- Όμως η ομορφιά και η μονιμότητά του εξαρτώνται από το γεγονός ως προς το οποίο αναφέρεται
- Ο κόσμος υπάρχει, ζωοποιείται και διατηρείται στην ύπαρξη λόγω της αναφορικότητας του ως προς την οντολογική του αρχή που είναι ο Θεός

Ο ρόλος του ανθρώπου

- Ο κόσμος προσφέρεται ως δώρο από τον Θεό στον άνθρωπο ελευθέρως και όχι από ανάγκη
- Κινδυνεύει ο κόσμος με αφανισμό;
- Πώς ο Θεός έβλεπε τη δυνατότητα σωτηρίας του κόσμου όταν τον δημιουργούσε από το μηδέν;
- Ο άνθρωπος καλείται να λάβει τον ηγεμονικό του ρόλο μέσα στη Δημιουργία, όχι ως δεσπότης κυρίαρχος και εξουσιαστής αλλά ως διάκονος και ιερέας της δημιουργίας

Ο ρόλος του ανθρώπου

- ▶ Δύο δυνατότητες: α) ο άνθρωπος ως κυρίαρχο όν καταδυναστεύει τη φύση, β) ανακεφαλαιώνει τη κτίση και την αναφέρει ενώπιον του Δημιουργού
- ▶ Η συμπεριφορά σύμφωνα με την πρώτη επιλογή οφείλεται στο υπαρκτικό δράμα του ανθρώπου που εγκλωβίζεται στα όρια της κτιστότητάς του
- ▶ Ο Μητροπολίτης Περγάμου Ι. Ζηζιούλας αναφέρεται στο δράμα του ανθρώπου - δημιουργού, ο οποίος όταν περατώσει το έργο του, δεν είναι ικανοποιημένος και το καταστρέφει

Ο ρόλος του ανθρώπου

- Θέλει να το δημιουργήσει εκ νέου, εκ του μηδενός, *ex nihilo*
- Αυτό είναι αδύνατο, διότι η *ex nihilo* δημιουργία είναι ίδιον μόνο του Θεού
- Ο άνθρωπος βρίσκεται σε αδιέξοδο και απόγνωση και υποχρεώνεται να υποταχθεί σε αυτό που του δόθηκε, όπως τα ζώα
- Τι είναι όμως αυτό που τον διαφοροποιεί από τα ζώα;
- Η ελευθερία να αντιτάσσεται στην υποταγή

Ο ρόλος του ανθρώπου

- Ο άνθρωπος πράττει αντίθετα προς τη λογικότητα και οδηγεί τον κόσμο στην καταστροφή
- Μόνο ο άνθρωπος μπορεί να πράξει αυτό, ως έκφραση της ελευθερίας του
- Ο άνθρωπος έχων το αυτεξούσιο δεν έχει απόλυτη ελευθερία
- Το τραγικό στοιχείο συνδέεται με την ελευθερία
- Η πρόκληση να ασκήσει την ελευθερία του σαν να ήταν Θεός δηλώνει το «κατ' εικόνα»

Ο ρόλος του ανθρώπου

- Μήπως θα ήταν προτιμότερο για τον ίδιο και για τον κόσμο, να είχε μην είχε ασκήσει ή να είχε θυσιάσει το απόλυτο είδος της ελευθερίας;
- Ο Άγιος Ειρηναίος: Ο Αδάμ βρισκόταν σε νηπιώδη κατάσταση, ήταν ένα παιδί που επρόκειτο να ενηλικιωθεί
- Ο άνθρωπος δεν υπερέβη τα όρια αλλά και δεν έθεσε την ελευθερία, στους περιορισμούς που είχε από τη φύση του
- Σε αυτή τη περίπτωση όμως θα είχε απωλέσει τη πορεία προς την απόλυτη ελευθερία

Ο ρόλος του ανθρώπου

➤ Τώρα έχει ακόμα αυτή τη δυνατότητα και μπορεί να κατευθυνθεί προς αυτήν με κατάλληλο προσανατολισμό

➤ Μητροπολίτης Ζηζιούλας: Στον άνθρωπο δόθηκε η απόλυτη ελευθερία, το «κατ' εικόνα» όχι για τον εαυτό αλλά για την δημιουργία

7. Η ιερωσύνη του ανθρώπου

Η ιερωσύνη του ανθρώπου

- Ο θάνατος μπήκε στη φύση με την πτώση του ανθρώπου διότι ο Αδάμ ήταν μέρος της δημιουργίας
- Με την πτώση η δημιουργία έγινε υποτελής στο άνθρωπο και έτσι έχασε την ελευθερία της, δεν μπορούσε να υπερβεί τα όρια της και την θνητότητα
- Ο άνθρωπος θα έπρεπε να είχε λειτουργήσει όχι ως κύριος και ιδιοκτήτης αλλά ως *«ιερέας της κτίσης»*
- Ο Χριστός, που είναι ο «κατ' εξοχήν άνθρωπος», ο Νέος Αδάμ επιτυγχάνει να κάνει αυτό που δεν κατάφερε ο παλαιός

Η ιερωσύνη του ανθρώπου

- Με το Χριστό ως πρότυπο της ανθρωπότητας ανακαινίζεται η κτίση και αποφάσκειται η θνητότητα
- Η φύση αποκτά μια ιερότητα
- Αυτό είναι αποτέλεσμα της λειτουργίας του ανθρώπου ως ιερέα που δεν είναι τίποτα άλλο από την ελεύθερη πραγμάτωση του «κατ' εικόνα»
- Η οικολογική κρίση τελικά είναι κρίση πολιτισμού
- Ο άνθρωπος καλείται ως ιερέας να γίνει συνδετικός κρίκος και να ενώσει τη Δημιουργία με τον Δημιουργό της

Σας ευχαριστώ

“Consequently, the eucharist had the unique privilege of reuniting in one whole, in one unique experience, the work of Christ and that of Holy Spirit. It expressed the eschatological vision through historical realities by combining in the ecclesial life the institutional with the charismatic elements. For it was only in the eucharist that the dialectical relationship between God and the world, between the *eschata* and history, was preserved without creating dangerous polarizations and dichotomies”.

J. D. Zizioulas in *Being as Communion*